

РОЗДІЛ «МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО»

УДК 669.017: 669.018.294.3

БАБАЧЕНКО О. І., д.т.н., ст. наук. співр.
ДЬОМІНА К. Г., к.т.н.
ХУЛІН А. М., к.т.н.

Інститут чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАН України, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ГАРЯЧОЇ ДЕФОРМАЦІЇ НА ПРОРОБЛЮВАНІСТЬ СТРУКТУРИ ОСЬОВИХ ЗАГОТОВОК ЗІ СТАЛІ EA1N

Вступ. Одним із способів підвищення якості такого виду великосортного проката, як осі залізничних вагонів, є поліпшення пророблення структури початкової литої заготовки в процесі гарячої деформації. Під терміном «пророблення» або «пророблюваність» розуміється роздроблення дендритної структури литого металу в процесі деформації початкового злитка [1].

Питаннями дослідження впливу режимів деформації на пророблення структури готових виробів займалися багато колективів видатних вчених в галузі прокатного виробництва [2-6]. Особливістю робіт цих авторів був експериментальний підхід до вивчення пророблюваності як в лабораторних, так і в виробничих умовах. Основний висновок, який можна зробити за результатами цих досліджень, полягає в тому, що інтенсифікація режимів деформації практично завжди позитивно позначається на проробленні внутрішніх ділянок деформованих виробів.

Однак задача підвищення якості металопродукції великих перерізів, виробленої з безперервнолитих заготовок (БЛЗ), пов'язана з низкою труднощів у зв'язку з обмеженням максимальних розмірів поперечного перерізу початкової БЛЗ і, як наслідок, обмеженням підвищення коефіцієнта витяжки λ , а також з нерівномірністю розподілу деформації в обсязі заготовок.

Постановка задачі. Вивчення впливу ступеня деформації на пророблення металу заготовок має велике значення для вибору раціонального режиму прокатки з точки зору продуктивності обладнання та поліпшення якості прокатної продукції. Особливий інтерес у зв'язку з цим представляє зміна ступеня нерівномірності деформації та характеру її розподілу в залежності від величини обтиску, температури деформації та інших чинників, а також пошуки шляхів для створення відносно рівномірної деформації в обсязі заготовки.

В даний час в умовах ПАТ «ІНТЕРПАЙП ІНТЗ» освоєно виробництво чистових осей зі сталі марки EA1N відповідно до вимог європейського стандарту EN 13261: 2009 + A1: 2010: E «Рельсовый транспорт. Колёсные пары и тележки. Оси. Требования к изделию». Діюча технологія виробництва чорнових осей $\varnothing 220$ мм складається з наступних основних деформаційно-термічних операцій: нагрівання початкових безперервнолитих штанг $\varnothing 470$ мм перед гарячою деформацією методом поздовжньої прокатки, прокатки на пілігримових станах № 1 і № 2 трубокатного агрегату ТПА 5 – 12" за маршрутом $\varnothing 470$ мм $\rightarrow$ $\varnothing 380$ мм $\rightarrow$ $\varnothing 220$ мм і термічної обробки – нормалізації.

Мета роботи. Дослідити особливості мікроструктури вуглецевої сталі EA1N в литому, деформованому та нормалізованому стані, оцінити пророблюваність структури осьових заготовок при поздовжній прокатці за маршрутом: $\varnothing 470$ мм $\rightarrow$ $\varnothing 380$ мм $\rightarrow$ $\varnothing 220$ мм і встановити як хімічна неоднорідність кремнію і марганцю, що успадковується від дендритної ліквіації, впливає на утворення кінцевої мікроструктури залізничних осей.

Результати роботи. Для визначення впливу деформаційного діяння на пророблюваність структури початкової БЛЗ Ø 470 мм скористалися розробленим в Інституті чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАН України методом оцінки деформованого стану металу зі зміни параметрів дендритної структури. Принцип даного методу полягає у вимірюванні параметрів «слідів» колишньої дендритної структури в початковому литому і деформованому стані вуглецевих і низьколегованих сталей [7-12]. Тому, приступаючи до аналізу технології виробництва осевих заготовок Ø 220 мм, спочатку були досліджені особливості мікроструктури вуглецевої сталі марки EA1N (табл. 1) в литому стані.

Таблиця 1 – Хімічний склад заготовок зі сталі марки EA1N

Ø, мм	Вміст елементів, % мас.									
	C	Mn	Si	S	P	Ni	Cr	Cu	Mo	V
470	0,36	0,74	0,21	0,004	0,014	0,10	0,12	0,15	0,011	≤ 0,005
380	0,37	0,90	0,25	0,003	0,010	0,12	0,11	0,20	0,011	
220	0,38	0,90	0,23	0,003	0,009	0,12	0,11	0,20	0,010	
EA1N	Вимоги EN 13261: 2009 + A1: 2010., не більш									
	0,40	1,20	0,50	0,020	0,020	0,30	0,30	0,30	0,08	0,06

Особливістю мікроструктури конструкційних сталей є хімічна неоднорідність, яка утворюється в процесі кристалізації, в результаті дендритної ліквідації легуючих і домішкових елементів. Тому в її мікроструктурі вона повністю відображає обриси дендритів (від *грец.* δένδρον – дерево). Звідси і поява терміна «сліди» дендритної структури.

Структура слідів колишньої дендритної структури по перерізу безперервнолитої заготовки Ø 470 мм має загальні тенденції, які повністю відображають відомі уявлення про формування структури сталевого злитка [13]. У поверхневих шарах при затвердінні утворюються найдрібніші кристали. У напрямку від поверхні до центральних шарів розмір дендритної структури збільшується, при цьому чітко простежується перехід від зони стовпчастих кристалів до центральної зони рівновісних кристалів (рис. 1).

1 – ліквідаційні ділянки; 2 – ділянки без видимої ліквідації

Рисунок 1 – Зміна слідів дендритної структури по перерізу безперервнолитої заготовки Ø 470 мм, × 50

Хімічну неоднорідність, що утворилася під час кристалізації сталі, характеризують такі параметри:

- коефіцієнт розподілу (коефіцієнт дендритної ліквідації) хімічного елемента;
- об'ємна частка ліквідаційних ділянок і ділянок без ліквідації;
- розмір колишніх дендритів;
- щільність колишньої дендритної структури.

Як відомо, коефіцієнт дендритної ліквідації хімічного елемента K_d – це відношення концентрації елемента в міжвісному (міждендритному) просторі до його концентрації в осі дендрита [14, 15]. Визначено, що коефіцієнти дендритної ліквідації кремнію і марганцю в початковій, литій, мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N складають 1,50.

Результати металографічного аналізу (табл. 2) показали, що об'ємна частка ліквідаційних ділянок (колишніх міждендритних просторів) у міру просування від поверхні до центральної частини заготовки, що складається з великих рівновісних дендритів, рівномірно збільшується від 21,0 до 31,0 %¹.

Середній розмір дендритної структури в напрямку від поверхні до центральних шарів БЛЗ змінюється від 85,0 до 610,0 мкм (табл. 2). Характер зміни середнього розміру дендритної структури D в напрямку від поверхні до центральних шарів БЛЗ в повній мірі відображає характер зниження інтенсивності тепловідведення. У міру віддалення від поверхні заготовки дендрити укрупнюються (рис. 1).

Щільність лінійних елементів в обсязі сплаву є відомою металографічною характеристикою. Оскільки форма, орієнтація, розміри колишніх дендритних осей і міждендритних просторів, їх об'ємні частки при затвердінні і деформації змінюються по перерізу БЛЗ, найбільш інформативним показником, який одночасно враховує зміни перерахованих параметрів дендритної структури, є щільність її слідів [8, 11].

В роботі [12] під час аналізу дендритної структури запропоновано оперувати не «лінійними елементами», а «площинними фігурами», тобто щільність дендритної структури визначати як кількість дендритів N , зосереджених на 1 мм² площі шліфа металографічного зразка. Незважаючи на те, що в мікроструктурі досліджуваної БЛЗ і в позовжньому, і в поперечному перерізі дендритні осі мають форму овалу, для спрощення методики аналізу, за форму дендритної осі в будь-якому перерізі БЛЗ і в поперечному перерізі прокату приймається коло. Для точного визначення розміру дендрита D , заміри його осі повинні виконуватися мінімум по двох (великій і малій) осях овалу.

Так методично була визначена щільність слідів дендритної структури в зразках досліджуваної заготовки і її зміна по радіусу БЛЗ Ø 470 мм (табл. 2). Щільність дендритної структури N сталі марки EA1N у напрямку від поверхневих до центральних шарів БЛЗ без урахування значень щільності дендритів у вузькій кірковій зоні зменшується в 17,5 раза, тобто характер її залежності від інтенсивності тепловідведення є зворотним характером зміни середнього розміру дендритів. Далі в роботі саме щільність слідів дендритної структури, з причини своєї інформативності, використовувалася як основна металографічна характеристика, що дозволяє оцінити ступінь деформаційного пророблення сталі.

Метод оцінки деформованого стану металу заснований на властивості хімічної неоднорідності кремнію і марганцю в мікроструктурі конструкційної сталі, що утворилася в результаті дендритної ліквідації даних елементів під час її кристалізації, залишатися практично постійною при подальшому температурно-деформаційному впливі, незважаючи на значну тривалість процесу нагріву та витримки при високих температурах. Тобто в мікроструктурі сталей конструкційного призначення протягом усього виробничого циклу, починаючи від затвердіння початкового злитка до завершення остаточної термічної обробки, коефіцієнт дендритної ліквідації K_d кремнію та марганцю практично не змінюється [7, 12]. При цьому зміна форми і обрисів слідів дендритної структури в повній мірі відображає процес течії металу під час гарячої деформації (рис. 2).

¹ Наведено дані про зміну об'ємної частки ліквідаційних ділянок (колишніх міждендритних просторів) без урахування їх вмісту в кірковій зоні і в зумпфівій зоні БЛЗ. Оскільки в аналізованому темплеті товщина кіркової зони не перевищує 3,0 мм, а діаметр зумпфівій зони – 15,0 мм при діаметрі заготовки 470 мм, зменшення кількості ліквідаційних ділянок в кірковій зоні (до 15,6 %) і в зумпфівій зоні (до 23,1 %) не робить істотного впливу на загальний характер їх розподілу в структурі БЛЗ.

Таблиця 2 – Результати металографічного аналізу зразків досліджуваних заготовок

Заготовка	Відстань від центра до поверхні заготовки, %	Середній розмір слідів дендритної структури D^I , мкм	Щільність слідів дендритної структури N , шт. / мм ²	Ущільнення слідів дендритної структури C , раз	Середнє по перерізу ущільнення слідів дендритної структури	Коефіцієнт фактичної витяжки λ
БЛЗ Ø 470 мм	98	85,53	174,05	–	–	–
	90	146,02	59,72	–		
	75	408,04	7,65	–		
	50	465,49	5,88	–		
	25	570,28	3,92	–		
	10	610,25	3,42	–		
ОЗ Ø 380 мм	98	80,22	197,85	1,14	1,84	1,53
	90	134,28	70,61	1,18		
	75	223,51	25,49	3,33		
	50	273,36	17,04	2,90		
	25	486,32	5,38	1,38		
	10	580,40	3,78	1,11		
ОЗ Ø 220 мм	98	53,57	443,68	2,24	1,88	2,98
	90	96,15	137,72	1,95		
	75	168,68	44,75	1,76		
	50	250,10	20,36	1,19		
	25	364,73	9,57	1,78		
	10	377,06	8,96	2,37		
ОЗ ² Ø 220 мм	98	55,81	408,78	2,07	1,85	2,98
	90	93,90	144,40	2,04		
	75	168,54	44,82	1,76		
	50	251,34	20,16	1,18		
	25	372,67	9,17	1,70		
	10	380,00	8,82	2,33		

Примітки: 1. Середній розмір дендритної структури D – це сума середніх розмірів дендритних осей I-го і II-го порядку (ділянок без видимої ліквіації) і міждендритних просторів (ліквіаційних ділянок). 2. Осьова заготовка після деформації і нормалізації.

За допомогою даного методу визначено ступінь деформаційного пророблення металу по перерізу осьових заготовок Ø 380 і 220 мм після кожного проходу при прокатці на пильгерстанах № 1 і № 2 ТПА 5-12" в умовах трубопрокатного цеху № 4 ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ».

поблизу геометричного центру заготовок

Рисунок 2 – Вплив гарячої деформації на сліди дендритів в мікроструктурі осьових заготовок зі сталі EA1N, $\times 12,5$

При прокатці осьових заготовок за маршрутом $\varnothing 470 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 380 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 220 \text{ мм}$ коефіцієнт сумарної витяжки становить $\lambda_{\text{заг.}} = 4,51$. При цьому коефіцієнт витяжки λ в першому та в другому проходах становить 1,53 і 2,98 відповідно. Для кількісної оцінки впливу пластичної деформації на щільність слідів дендритної структури визначена величина її ущільнення C (від англ. *compaction* – ущільнення, стиснення, пресування):

$$C = \frac{N_2}{N_1},$$

де N_1 – щільність слідів дендритної структури в початковому стані (до деформації); N_2 – щільність слідів дендритної структури в деформованому стані.

З нашої точки зору, цей параметр характеризує, як в процесі прокатки відбувається природна витяжка кожного аналізованого шару заготовки і наскільки її величина відрізняється від коефіцієнта фактичної витяжки λ . Ущільнення слідів дендритної структури сталі EA1N змінюється по перерізу осьової заготовки $\varnothing 380 \text{ мм}$ від 1,11 до 3,33 раза, по перерізу осьової заготовки $\varnothing 220 \text{ мм}$ – від 1,19 до 2,37 раза. При цьому величина середнього по перерізу заготовки значення ущільнення слідів дендритної структури і після прокатки на пильгерстані № 1, і після прокатки на пильгерстані № 2 перебуває на рівні 1,80 раза.

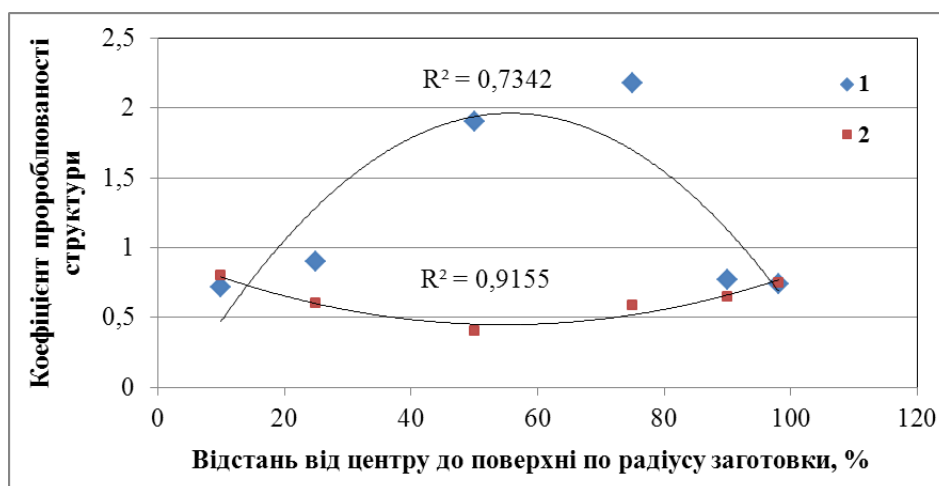
Для встановлення залежності ущільнення структури в процесі деформації від величини фактичної витяжки був розрахований, запропонований в роботі [12], коефіцієнт пророблюваності слідів дендритної структури K :

$$K = 1 - \delta_\lambda,$$

де δ_λ – відхилення значення ущільнення слідів дендритної структури щодо коефіцієнта витяжки λ .

Якщо $K < 1$, то в процесі деформації структура металу в цих шарах заготовки не зазнає особливого деформаційного впливу. Якщо $K > 1$, то при прокатці структура металу заготовки в таких мікробсягах знаходиться в зоні інтенсивної пластичної деформації.

Зміну коефіцієнта пророблюваності слідів дендритної структури по перерізу осьових заготовок після першого прохода $\varnothing 470 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 380 \text{ мм}$ і після другого прохода $\varnothing 380 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 220 \text{ мм}$ показано на графіках рис. 3.

1 – заготовка $\varnothing 380 \text{ мм}$ після прокатки на пильгерстані № 1,

2 – заготовка $\varnothing 220 \text{ мм}$ після прокатки на пильгерстані № 2

Рисунок 3 – Зміна коефіцієнта пророблюваності структури по перерізу осьових заготовок зі сталі марки EA1N

Після прокатки при температурі 1240 ± 15 °С початкової литої заготовки на пільгерстані № 1 за маршрутом $\varnothing 470 \rightarrow \varnothing 380$ мм зміна коефіцієнта пророблюваності структури K по перерізу деформованої заготовки $\varnothing 380$ мм має екстремальний характер. У поверхневих і центральних шарах значення коефіцієнта пророблюваності $K < 1$. Найменш пророблена структура в шарах, розташованих поблизу поверхні та в центральній частині заготовки. Значення K становлять 0,74 і 0,72 відповідно, що, в свою чергу, характерно для поверхневої зони заготовки, в якій за рахунок явища прилипання деформація утруднена [4]. Наступна за зоною утрудненої деформації зона інтенсивної пластичної деформації характеризується найбільш проробленою структурою. Значення коефіцієнта пророблюваності K в цій зоні досягають максимуму і змінюються від 2,18 до 1,90 на відстані 75 і 50 % радіуса заготовки відповідно. У міру подальшого просування до центральних шарів заготовки значення K різко знижуються і становлять 0,90 і 0,72 в шарах заготовки, розташованих на відстані 25 і 10 % її радіуса. Очевидно, екстремальний характер зміни коефіцієнта пророблюваності K після першого проходу по перерізу заготовки $\varnothing 380$ мм пов'язаний з особливостями процесу прокатки у високих осередках деформації $l_d / h_{cp} < 1$ (де l_d – довжина дуги захвата і h_{cp} – середня висота осередку деформації, $h_{cp} = (h_0 + h_1) / 2$).

В роботах [3, 4, 16] показано, що при прокатці в високому осередку деформації зони ковзання практично вироджуються, і зона прилипання займає всю площу контактної поверхні. Контактні сили тертя і нормального тиску розподілені таким чином, що металу енергетично вигідніше, реалізувавши граничні сили тертя на контактній поверхні з прокатними валками, загальмувати течію по всій довжині дуги захвату, а пластичну деформацію здійснювати в шарах, розташованих глибше. На деякій відстані від поверхні контакту розташовуються шари з інтенсивною пластичною деформацією. При цьому протяжність зони утрудненої деформації швидко убуває по висоті осередка. Крім цього, зони активної деформації не проникають на всю глибину перерізу заготовки. У центральних шарах високих смуг існує зона, в яку активні пластичні деформації від дії валків не проникають.

За зміною координатної сітки, розташованої в поперечному перерізі зразка, автори [3] змогли визначити, що в приконтактному шарі в зоні прилипання деформація незначна, потім частину перерізу займає зона інтенсивної деформації, а в центральних шарах пластична деформація знову мала і навіть в окремих обсягах можуть бути тільки пружні деформації. Створюється висока нерівномірність деформації по висоті смуги. Ця нерівномірність деформації в більшій мірі, ніж сили тертя на контакті, визначає напруги та деформації в осередку деформації в цілому.

Як відзначають самі автори робіт [3, 4], границі між зонами не настільки різкі, як їх зазвичай зображають на рисунках і схемах, тому отримати будь-які кількісні характеристики, наприклад, протяжність основних зон в високому осередку деформації або границі зони вертикальних стискаючих напружень і т. д., важко. Дана робота, ґрунтуючись на результатах металографічного аналізу слідів колишніх дендритів в мікроструктурі вуглецевої сталі до та після деформації, є свого роду спробою визначення впливу деформаційної дії на структуру в кожному шарі металу та поширення зони інтенсивної пластичної деформації по перерізу заготовки (для конкретного випадку гарячої деформації).

Що стосується пророблюваності структури заготовки при прокатці на пільгерстані № 2 $\varnothing 380$ мм $\rightarrow$ $\varnothing 220$ мм, то у всіх аналізованих шарах заготовки значення коефіцієнта $K < 1$ (рис. 3). При цьому спостерігається більш рівномірна зміна K від 0,40 до 0,80 по перерізу заготовки $\varnothing 220$ мм в порівнянні з його зміною по перерізу заготовки $\varnothing 380$ мм (від 0,72 до 2,18). Крім цього, примітним є те, що після прокатки в другому проході характер зміни коефіцієнта K по перерізу заготовки змінився на протилежний:

найбільш проробленою виявилася структура, розташована в поверхневих і центральних шарах заготовки. Значення коефіцієнта K склали 0,75 і 0,80 відповідно. У шарах металу, що знаходяться на відстані 75 і 50 % радіуса заготовки, значення K склали 0,60 і 0,40 відповідно. Зворотному характеру зміни коефіцієнта пророблюваності структури K по перерізу заготовки при прокатці в другому проході, ймовірно, сприяла зміна геометричних параметрів осередку деформації ($h_{\text{ср}}$ і $l_{\text{д}}$), збільшення абсолютного обтиску Δh і зниження температури гарячої деформації до 900–800 °С.

Подальша після гарячої деформації термічна обробка – нормалізація при температурі 850 ± 15 °С тривалістю близько чотирьох годин не вплинула на розподіл хімічної неоднорідності, що успадкована від дендритної ліквації кремнію і марганцю, в мікроструктурі вуглецевої марки EA1N (рис. 4).

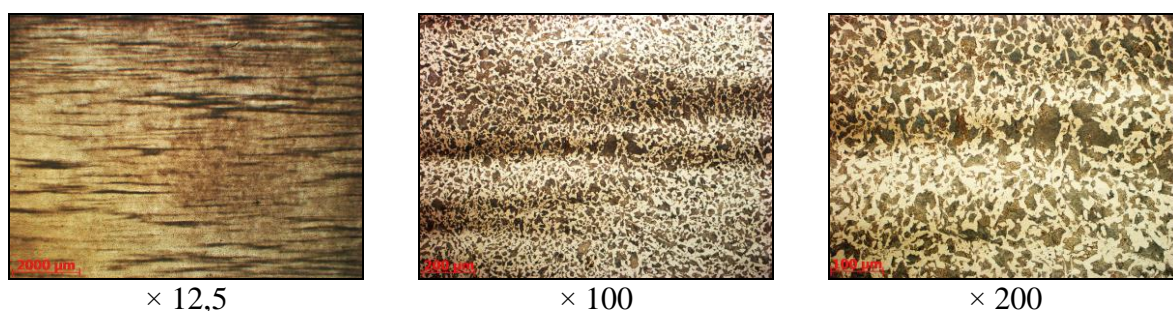

Рисунок 4 – Загальний вигляд мікроструктури у центральних шарах осьової заготовки Ø 220 мм зі сталі EA1N після прокатки і нормалізації

Результати металографічного аналізу показали, що нормалізація не вплинула на параметри хімічної неоднорідності (табл. 2). Визначено, що остаточно фон хімічної неоднорідності в мікроструктурі вуглецевої сталі формується при гарячій деформації осьових заготовок. Після прокатки на пільгерстані № 2 розподіл сегрегаційних ділянок по перерізу осьової заготовки Ø 220 мм став більш рівномірним порівняно з їх розподілом у початковій БЛЗ Ø 470 мм. Об'ємна частка сегрегаційних (лікваційних) ділянок у міру просування від поверхні до центральної частини заготовки змінюється від 26,0 до 32,0 %. Подальша нормалізація осьової заготовки Ø 220 мм не змінила дане співвідношення між сегрегаційними ділянками і ділянками без видимої сегрегації по її перерізу.

У кількісному відношенні показано, що після деформаційно-термічної дії вміст кремнію і марганцю в сегрегаційних ділянках і в ділянках без видимої сегрегації перебуває практично на рівні дендритної ліквації даних елементів в литій структурі досліджуваної сталі. Коефіцієнт дендритної ліквації і кремнію, і марганцю в кінцевій мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N після гарячої деформації і нормалізації осьових заготовок становить 1,40.

Встановлено закономірність розподілу зерен між сегрегаційними смугами і смугами без видимої сегрегації в кінцевій мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N після нормалізації осьової заготовки Ø 220 мм (рис. 4). Зерна перліту, що відрізняються найменшими розмірами, спостерігаються в сегрегаційних смугах. На границі обох зон і в смугах без видимої сегрегації в більшості досліджених полів зору відзначається наявність найбільш крупних зерен. Ширина смуг без сегрегації сприяє утворенню найбільш крупних зерен, а наступна за нею сегрегаційна смуга через підвищений вміст кремнію здатна перешкоджати зростанню аустенітних зерен.

Таким чином, формуванням фону хімічної неоднорідності в мікроструктурі вуглецевої сталі в процесі гарячої деформації можна підвищити рівномірність будови зерен в мікроструктурі готових залізничних осей.

Висновки. Досліджена особливість мікроструктури вуглецевої сталі марки EA1N – хімічна неоднорідність, що успадковується від дендритної ліквації кремнію і марганцю, – в литому, деформованому і нормалізованому стані. Визначено, що коефіцієнти дендритної ліквації кремнію і марганцю залишаються майже незмінними і в початковій, литій, мікроструктурі і в кінцевій мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N після нормалізації і складають в литому стані 1,50, в нормалізованому стані – 1,40 для обох елементів.

Грунтуючись на властивості хімічної неоднорідності залишатися постійною і в повній мірі відображати процес течії металу при гарячій деформації, виконана оцінка пророблюваності структури осьових заготовок при поздовжній прокатці за маршрутом: $\varnothing 470 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 380 \text{ мм} \rightarrow \varnothing 220 \text{ мм}$. Зміна коефіцієнта пророблюваності K структури по перерізу деформованих заготовок $\varnothing 380$ і 220 мм має екстремальний характер. Після першого проходу значення K по перерізу заготовки $\varnothing 380 \text{ мм}$ знаходяться в межах $0,72 - 2,18$ і характер його зміни описується кривою з максимумом. Найбільш проробленими є шари, розташовані на відстані 75 і 50% радіуса заготовки, найменш пророблені поверхневі і центральні шари заготовки. Після другого проходу значення K склали $0,40 - 0,80$, при цьому характер його зміни по перерізу заготовки $\varnothing 220 \text{ мм}$ став зворотним.

Визначено, що остаточно фон хімічної неоднорідності в мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N формується при гарячій деформації осьових заготовок. Встановлена закономірність розподілу зерен між сегрегаційними смугами і смугами без видимої сегрегації в кінцевій мікроструктурі вуглецевої сталі EA1N після нормалізації осьової заготовки $\varnothing 220 \text{ мм}$. Зерна перліту, що відрізняються найменшими розмірами, спостерігаються в сегрегаційних смугах. На границі обох зон і в смугах без видимої сегрегації відзначається наявність найбільш крупних зерен. Ширина смуг без сегрегації сприяє утворенню найбільш крупних зерен, а наступна за нею сегрегаційна смуга через підвищений вміст кремнію здатна перешкоджати зростанню аустенітних зерен.

ЛІТЕРАТУРА

1. Определение степени прорабатываемости металла при деформировании / В. Н. Лебедев, В. П. Троицкий, Ю. М. Антошников, В. М. Коровина // Известия вузов. Чёрная металлургия. – 1977. – № 3. – С. 109–111.
2. Интенсификация режима обжатий на блюминге / А. П. Чекмарёв, В. Л. Павлов, В. М. Клименко, Г. Э. Цуканов, Е. М. Бортунов, П. А. Ващило // Сталь. – 1955. – № 10. – С. 916–921.
3. Чекмарёв А. П. Теория прокатки крупных слитков / А. П. Чекмарёв, В. Л. Павлов, В. И. Мелешко, В. А. Токарев. – М. : Металлургия, 1968. – 252 с.
4. Тарновский И. Я. Деформация металла при прокатке / И. Я. Тарновский, А. А. Поздеев, В. Б. Ляшков. – Свердловск : Государственное научно-техническое издательство по чёрной и цветной металлургии. Свердловское отделение, 1956. – 287 с.
5. Дзугутов М. Я. Внутренние разрывы при обработке металлов давлением / М. Я. Дзугутов. – М. : Metallurgizdat, 1958. – 208 с.
6. Влияние схемыковки на деформирование центральных слоёв заготовки / Л. П. Белова, В. А. Тюрин, А. Н. Дубков // Известия вузов. Чёрная металлургия. – 1982. – № 5. – С. 70–74.
7. Трансформация дендритной структуры на всех этапах производства железнодорожных осей / Г. В. Левченко, С. В. Ершов, Е. Г. Дёмина, Г. А. Мединский, Г. Б. Иванов // Металлургическая и горнорудная промышленность. – 2008. – № 2. – С. 74–76.
8. Оценка деформированного состояния металла по изменению параметров дендритной структуры / Г. В. Левченко, Е. Г. Дёмина, С. А. Воробей, Е. Е. Нефедьева, Г. А. Мединский // Металлургическая и горнорудная промышленность. – 2009. – № 5. – С. 72–75.

9. Влияния параметров исходных заготовок для производства железнодорожных колёс на процесс горячей пластической деформации / А. И. Бабаченко, Е. Г. Дёмина, А. В. Кныш, А. Н. Головкин, А. В. Ашкелянец // *Металлургическая и горнорудная промышленность*. – 2016. – № 6. – С. 35–40.
10. Метод определения степени накопленной деформации в трубных и колёсных заготовках по изменению плотности «следов» дендритной структуры / Е. Г. Дёмина // *Наука і металургія. Електронне видання збірки наукових праць*. – Випуск 1. – Дніпро, 2017. – С. 44–61. – Режим доступу: http://isi.gov.ua/wp-content/uploads/2018/03/НАУКА-І-МЕТАЛУРГІЯ_1_2017.pdf.
11. Визначення коефіцієнта пророблюваності структури трубних заготовок зі сталі 09Г2С / К. Г. Дьоміна, Ж. А. Дементьева, О. С. Миргородська, Д. В. Гунченко // *II Всеукраїнська науково-технічна конференція молодих вчених «Наука і металургія»* – Дніпро: Інститут чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАН України, 2018 – С. 32. – Електронне видання: режим доступу: <http://isi.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/тези-укр-2018-1.pdf>.
12. Анализ прорабатываемости структуры стали 09Г2С в процессе горячей прокатки непрерывнолитой заготовки / Е. Г. Дёмина, Ж. А. Дементьева, А. С. Миргородская, Д. В. Гунченко // *Наука і металургія. Електронне видання збірки наукових праць*. – Випуск 2. – Дніпро, 2018. – С. 4 – 18.
13. Колосов М. И. Качество слитка спокойной стали / М. И. Колосов, А. И. Строганов, Ю. Д. Смирнов, Б. П. Охримович – М.: Металлургия, 1973. – 408 с.
14. Голиков И. Н. Дендритная ликвация в сталях и сплавах / И. Н. Голиков, С. Б. Масленков – М. : Металлургия, 1977. – 223 с.
15. Дендритная ликвация в никелевых сплавах / Е. А. Кулешова, Е. Р. Черкасова, А. В. Логунов // *Металловедение и термическая обработка металлов*. – 1981. – № 6. – С. 54–59.
16. Высокие очаги деформации. [Электронный ресурс]. Студопедия – лекционный материал для студентов. Режим доступа: https://studopedia.su/9_54796_visokie-ochagi-deformatsii.html.

УДК: 669.112.227.1:669.141.24:621.771.294

БАБАЧЕНКО О. І., д.т.н.
КОНОНЕНКО Г. А., к.т.н.
ХУЛІН А. М., к.т.н.
ШПАК О. А.

Інститут чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАН України, м Дніпро, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ КІНЕТИКИ РОЗПАДУ АУСТЕНІТУ ПРИ БЕЗПЕРЕРВНОМУ ОХОЛОДЖЕННІ СТАЛІ ДЛЯ ЗАЛІЗНИЧНИХ КОЛЕС З ПІДВИЩЕНОЮ ЗНОСОСТІЙКОСТЮ

Вступ. При експлуатації коліс в кожному їх елементі виникає складна система напружень стискання і розтягу, яка швидко змінюється в часі. Напруження в контактні колесо-рейка призводять до пошкоджень, переважна більшість яких можна класифікувати як знос поверхні кочення, дефекти теплового характеру, дефекти втомного походження і крихке руйнування металу [1-3]. До того ж, при гальмуванні в зоні контакту колеса з рейкою може відбуватися швидкий високотемпературний розігрів металу обо- да вище критичної температури [2].